

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
Muusikaosakond

Pärimusmuusika õppekava

Annika Oselin

LIHTNE ON ILUS

Loov-praktiline lõputöö

Juhendaja: magister Juhan Suits

Kaitsmisele lubatud.....
(juhendaja allkiri)

Viljandi 2011

Sisukord

Sisukord.....	
Sissejuhatus	
1. Materjali valik ja kava ülesehitus	4
1.1. Materjali valiku põhimõtted	4
1.2. Kontserdikava ülevaade	6
1.3. Selgitused noodistustele	7
1.4. Valitud Lood	8
1.4.1. Harju keskmine	8
1.4.2. Laasi-poisi labajalg	10
1.4.3. Kui mina ükskord metsas kõndisin	11
1.4.4. Kahe viiuli valss	12
1.4.5. Igavuses elan mina	13
1.4.6. Anna polka	14
1.4.7. Kui elukell 30 lõi.....	15
2. Kontserdi ettevalmistuste protsess	16
2.1. Ettevalmistuste käik	16
2.2. Ettevalmistuste jooksul tehtud muudatused	17
Kokkuvõte	18
Kasutatud allikad.....	19
Summary	20

Sissejuhatus

Käesolev diplomitöö on praktilise suunaga ning töö sisuks on minu diplomikontserdi materjali valiku seadmise ja kava koostamise põhimõtete põhjendus, õpikogemuste kirjeldus ja analüüs.

Kava koosneb eranditult eesti lugudest, nii viiulipaladest kui lauludest. Kontsert kestab kokku umbes 30 minutit.

Kavasse valisin kõik need lood, mis mulle nelja Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias õpitud aastaga tähtsaks ja omaseks on saanud.

Kava eesmärgiks on lihtsus, millega saab kõige paremini iseloomustada eesti pärimusmuusikat.

1. Materjali valik ja kava ülesehitus

1.1. Materjali valiku põhimõtted

Antud kontserdile lugude valikul lähtusin järgmisest.

Kontserdi kestus

Eesmärk on, et kontsert kestaks kokku umbes 30 minutit. Selleks valisin seitse lugu, millele lisandub saatev jutt.

Kasutatud pillid ja koosseisud

Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias õppides on minu põhipilliks viiul. Samas olen lisaks õppekavas olevale täiendanud end rahvalaulu (nii vanema kui uuema) alal. Ka laul on pärimusmuusika lahutamatuks osaks, hääled on samuti instrument. Seepärast valisin endaga kaasa mängima inimesed, kellega on hea nii vokaal-kui ka instrumentaalansamblit teha.

Kuigi kitarr ei ole eesti pärimusmuusika traditsioonis just väga levinud instrument, on ta tänapäevases pärimusmuusikaseadmises omal kohal ning peaaegu asendamatute laulude ja instrumentaalpalade saatepillina. Kitarri mängib Ragnar Toompuu.

Teise viiuldaja valisin seetõttu, et kahe viiuliga on kergem välja tuua loo erinevaid varjundeid ning stiilivõimalusi. Teine viiuldaja, kes minuga laval liitub, on Eeva Lindal.

Lugude päritolu

Kuna Tartumaalt ei ole minu repertuaaris just palju lugusid, siis valisin palad meeldivuse ja isikliku kogemusega arvestades teistest paikkondadest, põhiliselt Pärnumaalt. Siberi eestlaste lauludega olen tegelenud terve TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias õppimise aja. Kuna mulle meeldib laulda, siis ei tahtnud ma käest lasta võimalust neid laule ka diplomikontserdil esitada. Valisin esitamiseks mõned nendest lugudest, mis mulle nende nelja aasta jooksul on siin meeldima hakanud.

Muusikaline mitmekülgsus

Kriteeriumiteks kontserdikava ülesehitusel on:

- Erinevad helistikud ja laadid
- eri tempod ja stiilid
- varieerimine

1.2. Kontserdikava ülevaade

Kontserdikava koosneb seitsmest loost, mis koos vahetektidega annavad kontserdi eeldatavaks kestuseks natuke alla 30 minuti.

Tabel 1

Jk.	Pealkiri	Päritolu	Koosseis
1	Harju keskmine	Häädemeeste	Viiul
2	Laasi-poisi labajalg	Kihnu	Viiul
3	Kui mina ükskord metsas kõndisin	Siber, Ülem-Suetuk'i küla	Laul
4	Kahe viiuli valss	Kihnu	Viiulid
5	Igavuses elan mina	Siber, Rõškovo küla	Laul, viiul, kitarr
6	Anna polka	Saarde	Viiul
7	Kui elukell 30 löi	Saarde	Viiulid, kitarr

1.3. Selgitused noodistustele

Pärimusmuusikas ei ole noot mängimise/laulu aluseks, vastupidi – pillimäng, laulmine või helisalvestis on aluseks noodistusele. Kõike, mida lindilt kuuleb, ei ole võimalik täpselt kirja panna. Samuti õpitakse pärimusmuusikas lood enamasti kuulmise järgi, seega muutuvad nad aja jooksul palju (tekib oma stiil, oma mängumaneerid ja -võtted), sõltuvalt mälust ning varem ja hiljem kuulnud variantidest.

Pärimusmuusika pillilood ja laulud ei ole kunagi täpselt ühesugused, vaid varieeruvad vastavalt mängijale. Nii ei ole ka järgnevate noodistuste näol tegemist kontserdil ettekandele tulevate seadete üleskirjutustega.

Olen noodistustes ära toonud vaid põhimeloodiad. Variatsioonide ning läbimängude erinevuste tunnetamine jäägu kuulajaile.

1.4. Valitud Lood

Valik langes järgmistele lugudele. Lood on kirjas nende esituse järjekorras ning märgin igaühe puhul ära päritolukoha, mängija, lühikirjelduse ning antud loo rolli minu kontserdikavas.

1.4.1. Harju keskmine

Allikaviide:

ERA, Pl. 8 A1 < Häädemeeste – H. Tampere, A. Pulst < Hindrek Grünberg, 77-a., (1936).
Noodist. K. Sildoja

Selle looga seostub lõbus küsimus, mis esitati Hindrek Grünbergile, kui ta vastas, et lugu on „Harju keskmine“. Küsimus kõlas: „Aga kus on siis Harju esimene ja Harju viimane?“ Hindrek Grünberg oli tagasihoidlik pillimees, kes sageli aplausi puhul tõstis viiuli endale näo ette ning naeratas kavalalt selle varjus. Grünberg kasutab mängides palju edasi-tagasi poognatööd, mis on talle iseloomulik. Mäng on tugev, raske.

Seda pala on keeruline ja põnev mängida, sageli juhatab ta oma keerutustega mängija hoopis n-ö „rajalt maha“ ning nii tekivadki eri läbimängudes ootamatud variandid.

Minu kavas on see pala avalooks, millega juhatan sisse kogu kontserdi. Seepärast nõuab antud pillilugu kindlameelset mängu, et algusest peale publikut köita. „Harju keskmisele“ järgneb sissejuhatav jutt ning kontsert algab vormilises mõttes alles pärast seda pala.

Harju keskmine

Hindrek Grünberg

7
13
19
25
31
37
43

Läbimängud lähevad ka kontserdil nii, nagu noodis kirjas. Kui tekib muudatusi, siis on see ainult variatsiooni eesmärgil, sest loo osade järgnevus lubab seda teha, ilma, et pala muutuks ebaloogiliseks.

1.4.2. Laasi-poisi labajalg

Allikaviide:

ERA, Pl. 59 A1 < Kihnu, Linaküla – H. Tampere, A. Pulst < Jaan Palu, 54-a., (1937). Noodist. K. Sildoja

Jaan Palu peetakse üheks virtuoossemaks pillimeheks eesti viiulimängu traditsioonis. Eriti palju on tal ettehaaravaid lööke ja *legato*'d on keerulisemad kui teistel tema kaasaegsetel viiuldajatel.

Lisaks heale pillimehele on see pala mulle südamelähedane ja oluline seetõttu, et see oli kõige esimene lugu, mille Anneli Kont-Rahtola mulle Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias õpetas. See oli minu esimene eesti viiuli lugu. Sellest ajast alates on ta muidugi palju muutunud, jõudu juurde saanud ning minu „käekirja“ omandanud. Minu kontserdil on see pigem tänulugu Anneli Kont-Rahtolale.

Laasi poisi labajalg Jaan Palu

See pala on justkui katkematu „kett“, mis kordub kahes eri helistikus. Pidev kordamine, kus ma ei plaani teha mingisuguseid muudatusi ega variatsioone, on omamoodi kahe helistiku vaheline võitlus. See omab märgilist tähendust ka seetõttu, et tavapäraselt ongi eestipärasel viiulilood kas D-või G-duuris.

1.4.3. Kui mina ükskord metsas kõndisin

Allikaviide:

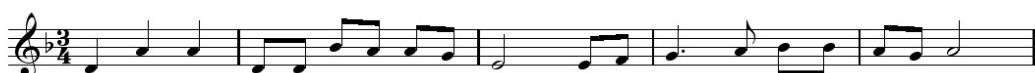
RKM, Mgn II 4370 (39, 35) < Krasnojarski krai, Karatusi raj., Ülem-Suetuki k. – A. Korb
1992 < naised kirikus.

Isa rääkis mulle, kuidas nende perekond pääses küüditamisest. Teda ennast polnud sellel ajal veel sündinudki. Toodi sõna, et Tartu linnas on vagunid. Vanaisa jäi koju loomi talitama, aga vanaema läks koos lastega oma kõige vanema venna juurde. Hiljem tulid nad muidugi tagasi ja isa ise arvab, et ehk on ka tema tänu sellele pääsemisele olemas. (Oselin, 2011)

Minu kontserdikavas on see lugu lisaks sellele, et mulle meeldib Siberi eestlaste laulude meloodika, veel põhjusel, et olin juba enne Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemiasse tulekut uurinud ja tundnud huvi mujal elavate eestlaste elude, laulude ja ajaloo vastu. Kavas ühendab ta vaikse meeldetuletusena keerulistest aegadest lustakaid ja muretuid kodueestlaste lugusid. Samuti on laulmine olnud nende nelja aasta jooksul mulle vahel isegi tähtsam kui pillimäng, sest mul on lauldes ennast vabam väljendada. Näitan selle lauluga oma häält ja oma põhiolemust, sest seesugused laulud sobivad ja meeldivad mulle väga.

Kui Mina ükskord metsas kõndisin

Siber, Ülem-Suetuk

1. Kui mi - na üks-kord met-sas kõn-di - sin ja lin - nud oks - tel kii - ku - sid,
2. Mina sü - da - mest nii rask-est oh - ka - sin ja jooks - va jõe - le rut - ta - sin,
3. Mina is - tun ük - si jõe - kal - da pial, mi - nul sil - mist jooks - vad pi - sa - rad,
4. Minul õed ja ven - nad ä - ra kau - gel siit, mi - na ük - si võe - ra rah - va sies,
5. Minul võe - ras kiel ja kie - le - murr - e, mis - pian mina vae - ne te - ge - ma

6. ku - i mi - na üks-kord met-sas kõn-di - sin j - a lin - nud oks - tel kii - ku - sid.
2. mi - na sü - da - mest nii ras-kest oh - ka - sin j - a jooks - va jõe - le rut - ta - sin.
3. mi - na is - tun ük - si jõe - kal - da pial, mi - nul sil - mist jooks - vad pi - sa - rad.
4. mi - nul õed ja ven - nad ä - ra kau - gel siit, mi - na ük - si võe - ra rah - va sies.
5. Mi - nul võe - ras kiel ja kie - le - murr - e, mis - pian mina vae - ne te - ge - ma!

1.4.4. Kahe viiuli valss

Allikaviide:

Selle loo õppisin I. Kalda järgi. Lugu on pärit Kihnust. Kahjuks piirduvadki minu teadmised selle loo puhul ainult päritolukohaga.

Kahe viiuli valss

The image displays a musical score for a piece titled "Kahe viiuli valss" (Two Violin Waltz). The score is written in 3/4 time and G major. It consists of four systems of music, each with a treble and bass staff. The first system (measures 1-8) features a simple melody in the treble staff and a supporting bass line. The second system (measures 9-16) includes a first ending bracket over the final two measures. The third system (measures 17-25) features a second ending bracket over the final two measures and includes some chordal textures in the bass staff. The fourth system (measures 26-32) concludes with a first and second ending bracket over the final two measures. The score is presented in a clean, black-and-white format.

See lugu tuleb esitusele kahe viiuliga, nii, nagu seda algselt mängiti. Muutsin läbimängude kestel vaid saatmisviisi, ent üldjoontes jääb see lihtne ja omapärase poognatehnikaga pala oma esituse jooksul peaaegu muutumatuks.

Minu kavas on see pala ka sellepärast, et mind võlus kahe viiuliga mängitud nii täiuslik, ent samas lihtne lugu. Kontserdil on ta kahe Siberi laulu ühendajaks, kodutunde meeldetuletajaks. Seda lugu mängib minuga koos Eeva Lindal.

1.4.5. Igavuses elan mina

Allikaviide:

ERA, CD 304 (17, 13, 15) < Omski obl., Krutinski raj., Rõškovo k. – A. Korb 1999 < Emilia Naarits, snd. 1916; Maria Vedom, snd. 1913.

„Siberi eestlaste seas tähistab mõiste eesti laul igasugust eesti keeles lauldud laulu – kas on tegemist rahva-või autorilauluga, tõlgitud tekstiga, oma või laenulise meloodiaga, pole seejuures oluline. Kui ka ollakse meloodia laenulisusest teadlik, ei takista see laulu omaks pidamast. Suur osa eesti riimiliste laulude viisidest ja tekstidest ongi laenatud – vene, saksa jm päritolu.“ (Korb 2007, lk 41)

Olen seda laulu akadeemias õppimise ajal korduvalt eri situatsioonides laulnud, palju kuulunud ja jäljendanud. Usun, et see annab mulle ka justkui õiguse laulda seda laulu nüüd juba kui oma repertuaari kuuluvat. Ta on saanud ka mõtteliselt minu Viljandis veedetud õppimisaja sümboliks.

Kontserdikavas tuleb see laul esitusele viiuli ja kitarriga. Kitarril mängib Ragnar Toompuu. Näitan oma laulu-ja pillimänguoskust, samas panen inimesed kuulama, mida on öelda ühel eestlasel. Kui kaugel ja samas kui lähedal on meile need inimesed – eestlased Siberimaal.

Siber, Rõškovo k. Emilia Naarits, Mari Vedom

Igavuses elan mina

1. I - ga - vu - ses e - lan mi - na ük - si võe - ra maa - de sies;
2. Kas ma või - sin lap - se - põl - ves küll se - da ä - ra mõ - tel - da,
3. Tür - gi - maal, kus on Bal - kani mä - ed, oh, mõis - tak - sid nad ies - ti kielt, ehk
4. Jõ - e - kal - dal õits - vad lil - led, need õits - vad vä - ga i - lu - sad,
5. Kroo - nu on mu i - sa - ke - ne, ta a - bi - kaas mu e - ma - ke,

5

1. mul on vä - ga kurb - lik e - lu ja mu - re müst ei ka - o - gi. 1. ka - o - gi.
2. et ma pi - din saa - ma kau - gel ja kau - gel o - ma i - sa - maast. 2. i - sa - maast.
3. siis nad mul - le vas - tu lau - laks seal kur - vas - tu - se - lau - lu - sid! 3. lau - lu - sid!
4. ni - ed lil - led ma olen va - land kõik o - ma sil - ma - vi - e - ga. 4. vi - e - ga.
5. Ve - ne väed minu ven - na - ke - sed, sie hal - jas mõek minu õ - e - ke! 5. õ - e - ke!

1.4.6. Anna polka

Allikaviide:

ERA, Pl. 84 B3 < Saarde khk., Pati v. – H. Tampere, A. Pulst < Hindrek Pukk, 63-a., (1938).

Noodist. K. Sildoja

See lugu tähistab võidurõõmsat kontserdi lõpetust. Valisin ta sellepärast, et ta sobib kontserdi viimase looga hästi kokku – nimelt kasutab pillimees mõlema loo lõpus sama fraasi. Sellele palale järgnebki kohe kontserdi viimane lugu. Seetõttu on „Anna polka“ kiiruse ja rõõmu üleskerijaks, et „Kui elukell 30 löi“ saaks tõelise kerguse.

Anna polka

Hindrek Pukk

6

11

16

21

26

31

36

1.4.7. Kui elukell 30 löi

Allikaviide:

ERA, Pl. 85 A3 < Saarde khk., Pati v. – H. Tampere, A. Pulst < Hindrek Pukk, 63-a., (1938).

Noodist. K. Sildoja

See on minu kontserdi viimane pala. Näitan siin oma saatmisoskust ja nakatavat rõõmu pakkuv pillilugu jääb justkui optimismi ning helge meeleolu kandjaks.

Kui elukell 30 löi Hindrek Pukk, 63-a., Saarde khk., Pati v.

The musical score is written for two violins. The first system (measures 1-4) has chords D, A, and D. The second system (measures 5-8) has chords A and D. The third system (measures 9-12) has chords D, A7, and D. The fourth system (measures 13-16) has chords D, A7, and D. The score ends with a double bar line and repeat dots.

See pala on kontserdi viimane lugu, mis tuleb esitusele kahe viiuli ja kitarriga. Läbimängude jooksul muutub vaid kitarriga saatepartii ning akordid. Püüdsin ka selle loo lihtsa ja kodusena hoida. Minuga mängivad koos Eeva Lindal ja Ragnar Toompuu.

2. Kontserdi ettevalmistuste protsess

2.1. Ettevalmistuste käik

Ettevalmistused algasid juba oktoobris 2010, kui hakkasin teadlikult valima lugusid diplomikontserdi jaoks.

Kõigepealt tegin kindlaks, missugused on nõuded kavale, seejärel analüüsisin kõiki lugusid kontserdi kui terviku seisukohast. Püüdsin leida igale loole oma koha, jätmata välja n-ö „lemmiklugusid“ ja täiendavat materjali. Täpne esitus selgub alles kontserdil, kuid iga loo põhivorm ja areng on läbi mõeldud ja harjutatud.

Eraldi läbi mõtlemist vajavad lugudevahelised tekstid. Selleks tutvusin lugude taustaga ja neid mänginud/laulnud inimeste eludega, ent ei jätnud välja ka enda muljeid ning emotsioone seoses konkreetsete paladega. Mõtlesin, mis on mulle nende nelja aasta jooksul lemmikuteks saanud, kuidas on lood minu või mu lähedaste eludega seotud. Kõike seda arvesse võttes kujunes kontserdikava just eesti lugudest.

2.2. Ettevalmistuste jooksul tehtud muudatused

Küsimusi tekitas kava kokkupanek: kas teha ainult eesti lugudest kava või mängida kõike, mis meeldib, või hoopis näidata erinevaid stiile ja oskusi? Valik langes minu pikaajaliste eelistuste tõttu eesti lugudele ja Siberi eestlaste lauludele.

Kava peab olema tervik, meeldima esitajale, köitma kuulajat ning vastama diplomikontserdi nõuetele. Algselt plaanitud palade järjekord langes küsimuste laviini alla. Nimelt on kõik lood kavas üsna aeglased ja rahulikud, ent vaheldusrikkust on vaja. Seepärast mõtlesin algul tõsta „Anna polka“ ja „Kui elukell 30 löi“ hoopis keskele, „Kahe viiuli valsi“ järele, ent kaasmuusikutega asja arutades ja proovides selgus, et see ei toimi. On hea, kui kava lõpeb tempokate lugudega, siis on publikul kergem aru saada, et nüüd hakkab kontsert lõppema. See on võib-olla n-ö „kulunud võte“, aga see töötab alati. Palad lähevad esitusele algupärasest järjekorras.

Muudatused võivad tulla aga hoopis esituses, sest kuigi ka soolopalade vormid on kindlaks kujunenud, ei välista see väikesi variatsioone, mis on pärimusmuusika lahutamatuks osaks.

Kokkuvõte

Diplomikontsert pealkirjaga „Lihtne on ilus“ koosneb eranditult eestipärastest viiulilugudest ning Siberi eestlaste lauludest.

Eesmärgiks on näidata ja tunnustada lihtsana tunduvat ja nii kõige paremini toimivat eesti pärimusmuusikat ning toetada mõtet, et lugusid on tore mängida ka ilma keeruliste seadeteta.

Kontserdi pikkus on natuke alla 30 minuti, sisaldades palade kõrval ka vahetekste. Kavasse valisin lood, mis õpinguaastate jooksul nii sõrmedele kui hingele kõige rohkem meeldima on hakanud.

Pärimusmuusikale on omased variatsioonid ning loov mängimine, mitte vormidele allumine. Seepärast olen ka mina oma töös ära toonud ainult põhimeloodiad, ent mitte eri läbimängude variante. Enamik noodistusi on pärit K. Sildoja kogumikust „Pärnumaa Viiuldajad Teine“, Siberi eestlaste lood olen ise noodistanud.

Neli aastat Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias pärimusmuusika erialal õppimist on andnud täpsemad teadmised nii Eesti kui ka välisriikide pärimusest, mille alla ei kuulu ainult muusika, vaid ka jutud, tantsud, jne. Kõik see on aluseks edaspidisele enesearendamisele ning jätkuvale armastusele oma kultuuri vastu.

Olen tänulik kõikidele õpetajatele kaaslastele ning sõpradele ka väljastpoolt akadeemiat, kes kõik on olnud „kaasotsijateks“, juhatajateks ning ammandamatuks inspiratsiooniallikaks.

Kasutatud allikad

Korb, A. 2007 – „*Rõškovo virulased pärimuskultuuri kandjaina*“. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.

Sildoja, K., Sildoja, R. – „Pärnumaa viuldajad Teine“. Viljandi: 1998.

Eesti Rahvaluule Arhiiv, koost. Korb, A. – „Siberi eestlaste laulud“/“Songs of Siberian Estonians“. Tartu: 2005. [CD1, CD2].

Oselin, A. 03.02.2011. *Intervjuu: Lapsepõlve eluolust*. A. Oselin. [Helisalvestis]. Tartu.

Siberi eestlaste laulud = Songs of Siberian Estonians = Песни сибирских эстонцев. Helisalvestusi Eesti Rahvaluule Arhiivist, 5. Koost. Anu Korb, toim. Kadri Tamm, Ergo-Hart Västrik, Andres Roots. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, 2005. [2 CD-d ja tekstiraamat]

Summary

This paper is a description of my diploma concert „Simple is Beautiful“.

The meaning of this concert is to show and treasure our simple and functional Estonian traditional music. I support the thought that sometimes it is best to play the tunes and sing the songs just like that, without any complicated arrangement.

The concert lasts about 30 minutes and contains Estonian fiddle tunes and songs of the Estonians of Siberia that have become dear to my soul during the years of studying in University of Tartu's Viljandi Culture Academy.

The main thing that is in common to all traditional tunes is the ability of variations. The form is not so important, especially when playing alone. That is why I gave here only the main melodies. Most of the transcriptions are taken from K. Sildoja's „Pärnumaa Viiuldajad Teine“, the songs of the Siberian Estonians are transcribed by me.

These four years that I have been studying in University of Tartu's Viljandi Culture Academy have given me more punctual knowledge about traditional music of Estonia and other countries. It is a good place to continue gathering thoughts and information and I am very grateful for the time I have spent here.

I would also like to thank all my teachers, costudents and friends who have been supporting and never ending source of inspiration.